

Słownik filozoficzny. Hans-Georg Gadamer: spotkanie z filozofem

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Hans Georg Gadamer, *Cóż to jest prawda? (Rozum, słowo, dzieje)*.
- Semantyka i hermeneutyka (Rozum, słowo, dzieje)
- Źródło: Katarzyna Rosner, *Hans-Georg Gadamer*, [w:] tegoż, *Hermeneutyka jako krytyka kultury*.

Słownik filozoficzny. Hans-Georg Gadamer: spotkanie z filozofem

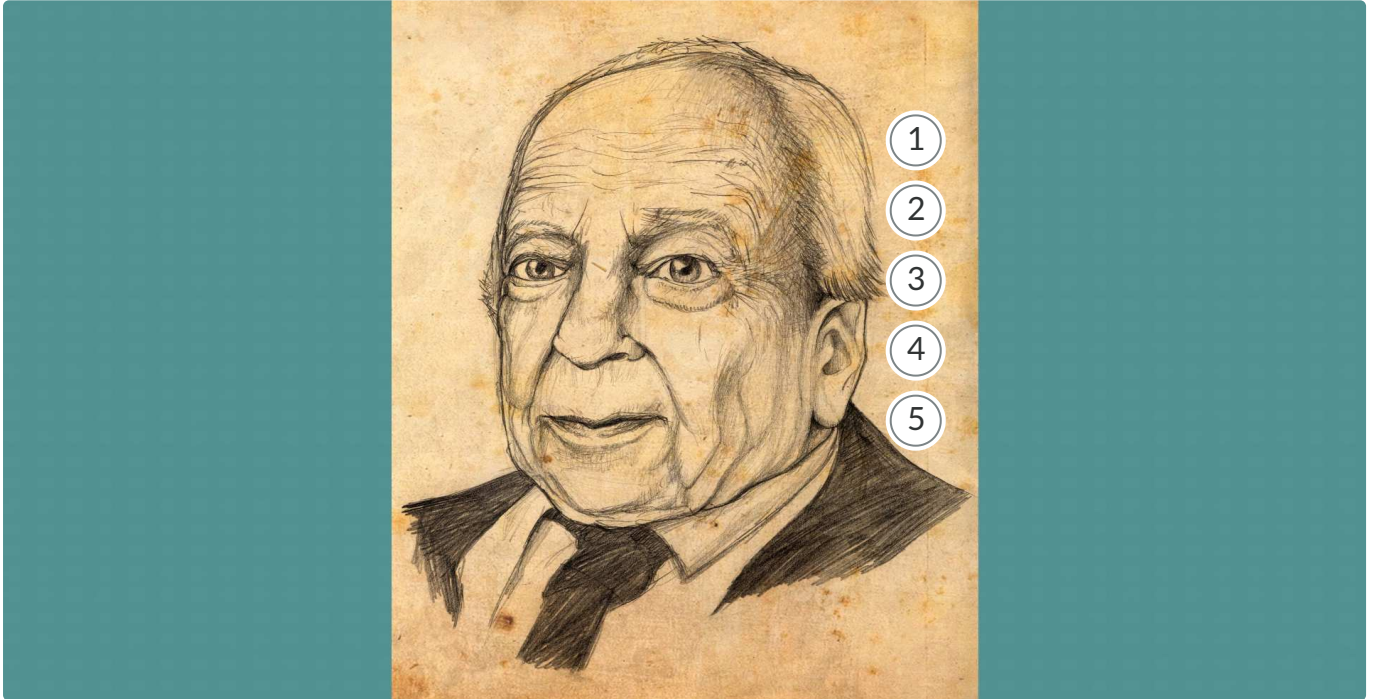
Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Czy człowiek włada językiem? Czy to język „ogarnia” człowieka, stwarzając mu obraz świata? Hans-Georg Gadamer, jeden z najważniejszych twórców hermeneutyki XX wieku, uważał, że język nie jest naszym narzędziem, ale nas tworzy. W języku ujawnia się sens świata, kształtuje się w trakcie konfrontowania różnych jego wizji, wraz z upływem czasu, tak jak kształtuje się nasze rozumienie samych siebie, poprzez teksty kultury. Gadamer ujmuje kulturę i tradycję jako dialog – niezakończony proces, którego jesteśmy częścią.

Twoje cele

- Będziesz umiał wyjaśnić najważniejsze założenia hermeneutyki Gadamera.
- Prześledzisz rozwój hermeneutyki od czasów starożytnych do XX wiecznego ujęcia Gadamera.
- Przeanalizujesz stosunek Gadamera do języka, historii i kultury.

Hans-Georg Gadamer

Gadamer urodził się w 1900 r. w Marburgu. Dzieciństwo i wczesną młodość spędził we Wrocławiu, gdzie rozpoczął studia na uniwersytecie.

Źródło: Oto Vega Ponce, *Portret Hansa-Georga Gadamera (1900–2002)*, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Czym jest hermeneutyka?

Odpowiedź na pytanie, **czym jest hermeneutyka**, nie jest prosta. W zasadzie istniało i istnieje wiele różnych hermeneutyk, zróżnicowany jest nie tylko jej obraz powstający w nowożytności (a więc od XVIII w.), lecz także i ten ukształtowany w XX w. Hermeneutyka ma swoje źródło w starożytności. **Była wówczas metodą – czy raczej metodami – interpretacji różnych tekstów** (trzeba wyeksponować ów związek z językiem). Istniała zatem np. hermeneutyka filologiczna – zajmująca się dziełami literackimi, hermeneutyka biblijna (w różnych swoich odmianach: żydowskich i chrześcijańskich) czy prawnicza – służąca objaśnianiu zbiorów praw. Można jednocześnie odnotować, że hermeneutyka zyskiwała na znaczeniu, gdy pojawiała się jakaś trudność z rozumieniem danego tekstu (np. został utracony jego fragment, należało połączyć odczytanie Starego Testamentu z Nowym Testamentem czy przystosować prawo rzymskie do rzeczywistości średniowiecznej).

Hermeneutyka pokonywała dystans dzielący poznającego od przedmiotu poznania. Stawała się swoistym pośrednikiem. Jednocześnie była powiązana z tekstami ważnymi dla danej

kultury, tekstami „świętymi” (dalszy jej rozwój będzie zresztą połączony szczególną więzią z dziejami teologii). Stawała się strażniczką tradycji, wartości przekazywanych przez kulturę, umożliwiając rozumienie świata (była przy tym swego rodzaju sztuką). Hermeneutyka zakłada, iż interpretowany przekaz ma swój całościowy sens.

Jean-Honoré Fragonard, *Dziewczyna czytająca książkę*, XVIII w.

W XVIII w. powstaje nowoczesna hermeneutyka (za jej prekursora uchodzi niemiecki teolog Schleiermacher). Zajmuje się ona problemem rozumienia, pyta o to, w jaki sposób coś bądź kogoś rozumiemy, usiłuje usprawnić proces tego rozumienia oraz stawia sobie zadanie wydobywania na jaw znaczeń ukrytych. Hermeneutykę tę często określa się mianem romantycznej, gdyż jej celem było dotarcie do osobowości człowieka. Hermeneuta, interpretując tekst kultury, pytał przede wszystkim o świadomość jego autora. Jednocześnie Schleiermacher wskazywał na uczuciowo-intuicyjny charakter poznania hermeneutycznego, polegającego na wnikaniu w czyjąś psychikę. Kładł nacisk także na to, że rozumienie polega na dialektyce (przeciwieństwie) części i całości (koło hermeneutyczne): rozumiemy coś zawsze w jakimś kontekście. W hermeneutyce rozumienie jest centralną kategorią filozoficzną, oznaczająca istotę bycia człowiekiem. Człowiek, jako byt rozumiejący siebie, innych i świat, a więc nadający mu znaczenia i interpretujący go, tworzy wraz z innymi historyczną i językową rzeczywistość kultury.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Kolejnym ważnym momentem w dziejach hermeneutyki jest koniec wieku XIX i dokonujący się wówczas przełom antypozytywistyczny, którego twórcy wystąpili przeciw ideom [scjentyzmu](#). W szczególnie sposób wpłynął na kształt hermeneutyki Wilhelm Dilthey, który uczynił z niej metodę wyodrębnionych przez siebie nauk humanistycznych. Mimo że myśliciel zmierzał w kierunku [antypsychologizmu](#), jego hermeneutyka ciągle miała charakter romantyczny.

Wilhelm Dilthey (1833–1911). Był niemieckim filozofem i teoretykiem kultury. Dokonał metodologicznego rozróżnienia nauk przyrodniczych i nauk humanistycznych. Związany z hermeneutyką.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Przemiana w rozumieniu hermeneutyki – która znalazła swoje odzwierciedlenie także w myśli Gadamera – dokonała się na początku wieku XX, dzięki filozofii Martina Heideggera. Jeśli do jego czasów hermeneutyka miała charakter epistemologiczny, czyli stawiała pytanie o poznanie, to hermeneutyka poheideggerowska ma charakter ontologiczny: **jej podstawowym problemem jest, jak powiada filozof, „bycie będącego”, które realizuje się w trakcie procesu rozumienia.** [Dasein](#), zanim poznaje, już jest pośród bytów, samo jest bytem, który pozapojęciowo rozumie siebie i świat; rozumienie staje się zarazem sposobem bycia („ontologia rozumienia” – to nowa wersja [koła hermeneutycznego](#)). Hermeneutyka Heideggera jest filozofią – przekracza Diltheyowski projekt metodologii – a zatem można mówić o filozofii hermeneutycznej bądź o hermeneutyce filozoficznej.

Martin Heidegger (1889–1976). Był niemieckim filozofem, autorem dzieła *Bycie i czas*, w którym porusza problematykę sensu ludzkiego bycia.

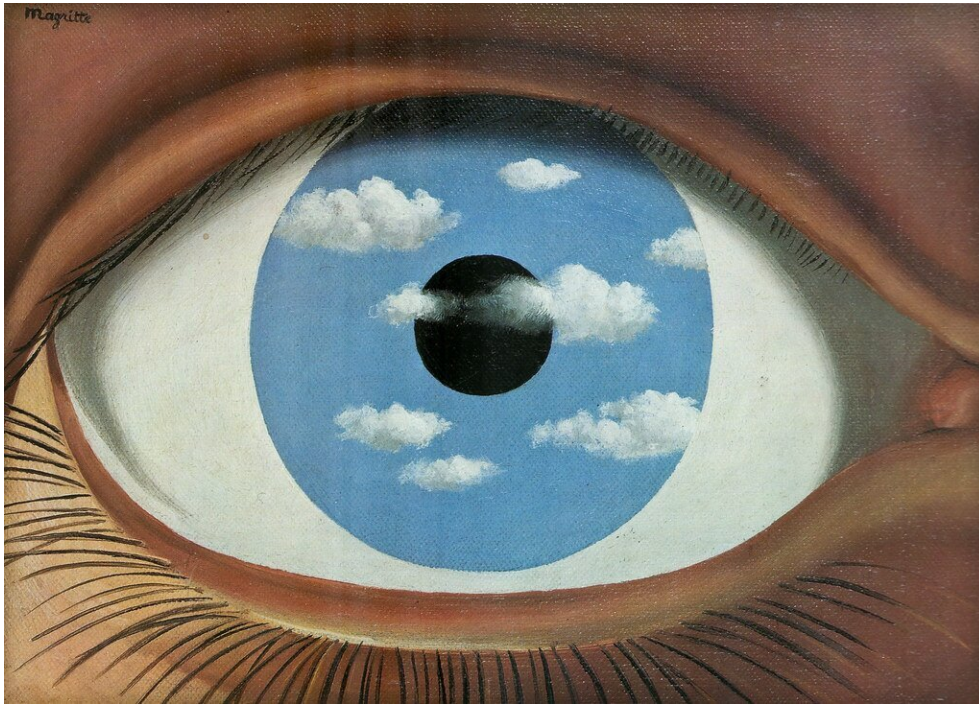
Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Hermeneutyka Gadamera

Myśl Gadamera skupia się wokół takich problemów, jak:

- **dziejowość ludzkiego istnienia i rozumienia** (pyta o jego uniwersalny charakter, a więc nie tylko związany z naukami humanistycznymi, jak chciał Dilthey, lecz także należący do naszego sposobu istnienia; hermeneutyka Gadamera staje się ogólną teorią poznania, rozumienie jest tu rodzajem spekulacji, tzn. posiadamy pewne wcześniejsze sądy na temat przedmiotów poznania, więc używamy ich mimowolnie. To jest rodzaj spekulacji, ponieważ myślimy, nie opierając się na doświadczeniu);
- **filozofia języka** (pytanie o relację między myśleniem, komunikacją i językiem);
- **estetyka, filozofia kultury i szerzej wspólnoty** (filozof traktuje kulturę jako sposób zdobywania przez nią samowiedzy, odkrywania sensu świata w trakcie konfrontowania różnych jego wizji; to wspólnota jest warunkiem rozumienia, źródłem rozumu i racjonalności, a nie odwrotnie; Gadamer – podobnie jak Heidegger – krytykuje kulturę uprzedmiotowiającą świat tradycji i wyobcowującą z niego człowieka).

Filozof twierdził, że jego intencją było kształtowanie dialogu między filozofią a naukami (wprowadzanie wiedzy w życie społeczne, połączenie jej z doświadczeniem; obie dziedziny miała łączyć kategoria rozumienia). Myślenie filozoficzne było dla niego przekraczaniem granic, nie miało z góry wytyczonego obszaru, określonego przedmiotu.

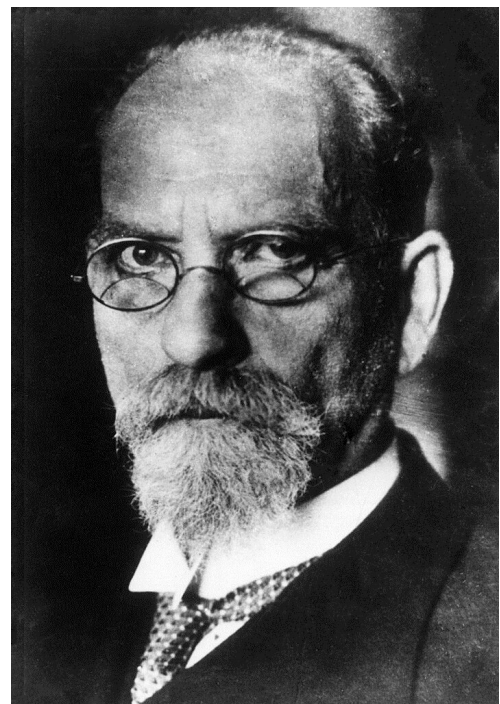

Rene Magritte, *Falszywe Lustro*, 1928.

Filozofia, według autora *Prawdy i metody*, jest samowiedzą człowieka, refleksją nad jego wiedzą i nad nim samym, nad tym, co i jak może wiedzieć. U niemieckiego filozofa wyraźne jest jednak przekonanie, iż nigdy w pełni nie poznamy się, a także nie uzyskamy pełnej wolności. Filozofia zdaje jedynie sprawę z dialogu toczonego w kulturze i ujawniającego sens świata, sama jest głosem w tym dialogu. Może zatem stawiać pytania, nie znajduje jednak definitywnych odpowiedzi. Proponuje sceptycyzm wobec wszelkich teorii, które usiłują ostatecznie wyjaśnić świat (nie jest zatem sama teorią czy nawet metodą; stąd jej procesualny charakter; podejrzliwość wobec metody).

Źródło: cea +, Flickr, licencja: CC BY 2.0.

Gadamer usiłował połączyć hermeneutykę tradycyjną, pojętą jako sztuka interpretacji-rozumienia, z hermeneutyką ontologiczną. Rozumienie tekstu kultury – czy szerzej: każde rozumienie – osadzał w Heideggerowskiej strukturze ontologicznej. W związku z takim ujęciem filozof sformułował koncepcję przed-sądów, dowodząc ich wagi w procesie poznania. W tym miejscu należy zauważyć, iż hermeneutyka – zwłaszcza XX-wieczna – ma charakter antyświeceniowy (można mówić o polemice z kartezjanizmem; zdaniem Gadamera schemat poznawczej relacji podmiot - przedmiot wyobcowuje człowieka ze świata, natomiast metoda, choć cenna i przydatna w poznaniu, sprawia zarazem, iż pomijamy ważne obszary rzeczywistości

Edmund Husserl (1859–1938). Był niemieckim filozofem i matematykiem. Jeden z twórców fenomenologii.

i doświadczenia; ponadto kartezjańskie

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

[cogito](#) gubi kategorię historyczności

rozumienia). Widoczne jest to zwłaszcza u autora *Prawdy i metody*. Powiada on – wbrew filozofom XVIII w. – iż uprzedzenia poznawcze, tzw. [przed-sądy](#) (przesądy), nie tylko nie utrudniają poznania, ale wprost przeciwnie – są jego warunkiem. To dzięki nim możliwe jest zdobywanie wiedzy. Mówiąc inaczej, by ją osiąść, niezbędne jest wcześniejsze posiadanie przed-wiedzy. Akt poznania staje się w ten sposób weryfikacją przed-sądów, ich odrzuceniem bądź potwierdzeniem. Z innej perspektywy można powiedzieć, że każde rozumienie jest uwarunkowane przez przed-rozumienie człowieka (ma on udział w tym, co poznaje, poznanie jest odniesione do jego osoby i sytuacji), ma charakter założeniowy. Na tym polega Gadamerowskie koło hermeneutyczne.

Relację badacza do wytworów kultury ma określać, zdaniem filozofa, sytuacja pytania, które zostaje postawione przed hermeneutą przez tradycję. Samo poznanie – a raczej, jak powiada Gadamer, doświadczenie – ma zatem stanowić dialog łączący przeszłość i współczesność. Rozumienie dokonuje się w procesie spotkania i konfrontacji różniących się horyzontów: przed-sądów teraźniejszości badacza oraz przeszłości – tego, co inne. Rozumienie powstaje w wyniku ich fuzji. W ten sposób Gadamer stara się uniknąć [relatywizmu](#) poznawczego, będącego konsekwencją romantycznego [historyzmu](#) (podobnie unika subiektywizmu psychologistycznego). Źródłem poznania jest świat, stanowi ono efekt rozmowy z nim.

Pablo Picasso, *Guernica*, 1937.

Zwróćmy uwagę, że istota rozumienia wiąże się z poglądami myśliciela na historyczny i kulturowo-językowy charakter istnienia człowieka (w tym momencie dokonuje się modyfikacja hermeneutyki Heideggera w związku z postawieniem pytania o rozumienie wytworów kultury). Otóż – dowodzi filozof – człowiek jest bytem dziejowym, określonym przez czas, skończonym (tu ujawnia się polemika z Husserlem). Oznacza to, że jest on z jednej strony ograniczony przez swój los, nie może osiągnąć absolutnego punktu widzenia, który pozwoliłby mu poznać ostateczną prawdę, dowiedzieć się, jaki świat jest naprawdę; poznanie ludzkie skazane jest na częściowość, ma charakter perspektywiczny (jest uzależnione od kontekstu). Z drugiej natomiast strony –

zauważa filozof – jest ono nieskończone, niezakończone w takim sensie, w jakim niezakończona jest historia. W ten sposób prawda staje się horyzontem, do którego możemy jedynie dążyć. Zawsze pozostaje coś, co przekracza nasze poznanie i rozumienie. Sens świata nie tyle jest dany, ile kształtuje się – podobnie jak tworzy się nasze samorozumienie, zapośredniczone w tekstach kultury. Takie ujęcie pozwoliło Gadamerowi spojrzeć na tradycję nie jak na skarbiec antykwariusza, lecz jak na dziejący się, ogarniający nas proces, żywy dialog. Filozof powiada, że to dystans czasowy staje się warunkiem rozumienia.

Źródło: Flickr, licencja: CC BY-NC 2.0.

Co umożliwia człowiekowi poznanie, określa jego perspektywę poznawczą (także tworzone przez człowieka metody poznania świata)?

Kultura – odpowiada Gadamer – a szczególnie język, swoiste medium rozumienia świata (zdaniem filozofa nie ma przedjęzykowego doświadczenia świata). Człowiek wchodząc w świat, wkracza w kulturę i dający mu obraz (obrazy) świata, język jest niejako przezeń ogarniany (w konsekwencji nie ma pierwszego ani ostatniego słowa, sens świata, ujawniający się w języku, odsłania się w niezakończonym dialogu. Gadamer wyraża przy tym przekonanie, że język jest niejako zakorzeniony w świecie). Filozof polemizuje z koncepcją utrzymującą, iż język jest narzędziem człowieka, wyłącznie służącym mu do komunikacji. Gadamer powiada, że język nie może być narzędziem, gdyż nie władamy nim. Jest odwrotnie – to on nas ogarnia, jest wcześniejszy: dając nam obraz świata, tworzy nas. Ponadto język – jako zakorzeniony w konkretnych sytuacjach porozumiewania się – jest wieloznaczny. Człowiek, jak już wspomniano, jest tworzony przez język, ale i kształtuje go.

Słownik

cogito

(łac. *cogito* – myślę) skrót sformułowania Kartezjusza *cogito ergo sum* („myślę, więc jestem”); koncepcja zakładająca, że z aktu mojego myślenia wynika fakt mojego istnienia, bo wszelka myśl musi być upodmiotowiona; jedynym pewnym bytem jest ludzki umysł; świadomość indywidualnej jednostki jest punktem wyjścia wszelkiej wiedzy o rzeczywistości; ego cogito, czyli ja myślące może zastosować kryterium „jasności i wyrażności” widzenia w celu odróżnienia prawdy od fałszu; jednostka przestaje się definiować jako część całości (organicyzm), a zaczyna być tej całości podstawą (indywidualizm)

dasein

(niem. *dasein* – tu-bycie) w filozofii Heideggera: fenomen w znaczeniu zwykłym, tzn. sposób ujawniania się rzeczy (byt)

dekonstrukcjonizm

nurt współczesnej filozofii (i szerzej: myśli), zainicjowany przez Jacquesa Derridę, zajmujący się dekonstruowaniem – ujawnianiem mechanizmów naszego myślenia o świecie

historyzm

sposób poznania przeszłości, w wersji romantycznej zakładający konieczność utożsamienia się z nią, spojrzenia na dawne epoki zgodnego z ich perspektywą

interpretacja

(łac. *interpretatio* – tłumaczenie) proces docierania do sensu wypowiedzi

koło hermeneutyczne

metafora wyjaśniająca prawidłowości naszego rozumienia, np. tekstu czy dziejów; rozumienie i interpretowanie tekstu wymaga dochodzenia do jego całościowego ujęcia przez recepcję jego części, ale i odwrotnie: na rozumienie poszczególnych części rzutuje rozumienie sensu całości; w szerszym znaczeniu koło hermeneutyczne odnosi się też do historyczności rozumienia: rozumiemy nasze czasy na tle dziejów, ale dzieje interpretujemy, zawsze biorąc za punkt wyjścia nasze aktualne doświadczenia

metajęzyk

(gr. *meta* – po, poza) prefiks „meta” stosowany jest najczęściej do wskazania zmiany perspektywy, abstrahowania, co polega na tym, że zamiast wykonywać jakąś czynność czy operację, zaczynamy badać samą tę czynność, operację i jej specyfikę; język używany do mówienia o języku

oświecenie

formacja kulturowa (związana z konkretną epoką, ale i ponadhistoryczna) uznająca za swój cel postęp poznania, przyrost wiedzy racjonalno-empirycznej, która przyczynia się do udoskonalenia rzeczywistości społecznej

pragmatyka

dział językoznawstwa, zajmujący się relacjami pomiędzy językiem a jego użytkownikami oraz kontekstem wypowiedzi

przed-sądy

Gadamer nazywa przed-sądami coś obecnego w naszym umyśle przed świadomym wydaniem sądu. Może to być pewne ogólne założenie, niezbędne dla początku jakiegokolwiek poznania. Zwraca się w ten sposób przeciwko metodzie Kartezjusza,

wskazując że nie istnieje bezzałożeniowość i sądy uzasadnione tylko przez czysty rozum
przekonania. Tego typu założenia nie mogą doprowadzić do żadnych wartościowych
poznawczo efektów

psychologizm

(gr. *psyche* – dusza, życie) traktowanie przedmiotu badań jako czegoś psychicznego;
pogląd, według którego zjawiska humanistyczne są wyjaśniane na gruncie psychologii;
wyjaśnienie danego zjawiska polega na ukazaniu jego genezy

relatywizm

(łac. *relativus* – względny) pogląd, zgodnie z którym nie możemy dotrzeć do pewnej
prawdy, bezwzględnej prawdy; uzależnienie poznania od przyjmowanej przez nas
perspektywy

scjentyzm

(łac. *scientia* – wiedza) przekonanie o szczególnej wartości nauki

strukturalizm

(łac. *structura* – budowa) termin upowszechniony w latach 40. XX w.; oznaczał wówczas
metodę badawczą stosowaną w lingwistyce, następnie stał się nazwą orientacji
teoretycznej zaczął być używany, m.in. w antropologii, badaniach literackich,
psychologii, filozofii; stanowisko głoszące, że do zrozumienia pewnych zjawisk potrzebne
jest uchwycenie struktury, w której one występują, lub budowa takiego modelu, który
wyjaśnia ich rolę w ich środowisku

Film edukacyjny

Polecenie 1

Jaki był stosunek Gadamera do hermeneutyki romantycznej?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DxXiXadGK>

Film edukacyjny: Filozofia H.G. Gadamera.

Wykłada: prof. Tadeusz Gadacz.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Filozofia H.G. Gadamera.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, jak filozof odnosił się do historii i kultury.

Praca domowa

Ćwiczenie 2

Napisz esej, który byłby rozwinięciem następującej myśli Gadamera: *„Rozum jest obecny tylko wówczas, gdy ludzie mówią ze sobą”*.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Hermeneutyka Gadamera skupia się wokół takich problemów, jak...

- ☐ antropologia, filozofia języka, filozofia kultury.
- ☐ dziejowość ludzkiego istnienia i rozumienia, filozofia języka, filozofia kultury.
- ☐ antropologia, filozofia języka, filozofia religii.
- ☐ dziejowość ludzkiego istnienia i rozumienia, filozofia religii, filozofia kultury.

Ćwiczenie 2

Czym jest koło hermeneutyczne?

Ćwiczenie 3

Jaka jest rola przed-sądów w naszym poznaniu?

- ☐ Przed-sądy tylko częściowo wpływają na nasze poznanie.
- ☐ Przed-sądy są warunkiem naszego poznania.
- ☐ Przed-sądy nie wpływają na nasze poznanie.

Ćwiczenie 4

Zastanów się, jak Gadamer postrzegał filozofię.

Ćwiczenie 5

Przedstaw, jak Gadamer ukazuje bycie człowieka.

Ćwiczenie 6

Jak Gadamer rozumie wypowiedź? Jaka jest rola języka w naszym rozumieniu i byciu?

Ćwiczenie 7

O jakich dwóch sposobach rozumienia hermeneutyki mówi Gadamer?

Na podstawie zdobytych wiadomości stwórz mapę myśli podsumowującą najważniejsze złączenia filozofii Gadamera.

- Hans-Georg Gadamer

- historia

- -
 -
 -

- język

- -
 -
 -

- kultura

- -
 -
 -

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Słownik filozoficzny. Hans-Georg Gadamer: spotkanie z filozofem

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

12. Egzystencjalizm. Uczeń:

4) charakteryzuje jeden z następujących kierunków filozofii XX wieku: filozofia życia, hermeneutyka, personalizm, filozofia dialogu;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia najważniejsze założenia hermeneutyki Gadamera;
- rekonstruuje rozwój hermeneutyki od czasów starożytnych do XX-wiecznego ujęcia Gadamera;
- dokonuje analizy stosunku Gadamera do języka, historii i kultury.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa myśli;

- esej filozoficzny;
- film.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- arkusze papieru, flamastry.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Po zalogowaniu na platformie nauczyciel prezentuje (na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika) temat lekcji oraz cele zajęć. Omawia lub ustala razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, kto zapoznał się z tekstem z zakładki „Przeczytaj”. Następnie inicjuje dyskusję, zadając pytanie: Co umożliwiałoby człowiekowi poznanie, określa jego perspektywę poznawczą (także tworzone przez człowieka metody poznania świata)?

Faza realizacyjna:

1. **Mapa myśli.** Nauczyciel dzieli klasę na pięć grup. Każda z nich otrzymuje duży arkusz papieru i flamastry. Zadaniem drużyn jest przygotowanie map myśli na podane tematy:
 - grupa 1: *rozwój hermeneutyki od starożytności do XX-wiecznego ujęcia Gadamera – zarys*
 - grupa 2: *Gadamer a poznanie*
 - grupa 3: *Byt człowieka w ujęciu Gadamera*
 - grupa 4: *Stosunek Gadamera do języka*
 - grupa 5: *Kultura i jej rola według Gadamera*
 Swoje mapy myśli uczniowie tworzą na podstawie treści zamieszczonych w sekcjach „Przeczytaj” i „Film edukacyjny”. W trakcie wykonywania zadania nauczyciel monitoruje postępy pracy i w razie potrzeby naprowadza grupę na właściwe treści.

2. Po upływie czasu na wykonanie zadania grupy prezentują gotowe mapy i omawiają je na forum klasy. W razie potrzeby nauczyciel uzupełnia informacje odczytywane przez uczniów.
3. Nauczyciel kolejno odczytuje treść ćwiczeń zamieszczonych w sekcji „Sprawdź się”. Grupa, która zna poprawną odpowiedź, zgłasza się i jej udziela.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się...

Praca domowa:

1. Uczniowie piszą esej, który byłby rozwinięciem następującej myśli Gadamera: *Rozum jest obecny tylko wówczas, gdy ludzie mówią ze sobą.*

Materiały pomocnicze:

- Szulakiewicz M., *Filozofia jako hermeneutyka*, Toruń 2012.
- Przyłębski A., *Gadamer*, Warszawa 2006.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Film edukacyjny” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.